

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента

Назаренко Марини Павлівни

на дисертацію Малахової Маргарити Олександрівни

**«Формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі»
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою

На початку ХХІ століття відбуваються суттєві зміни у політичному, соціально-економічному та культурному житті суспільства, які спричиняють докорінні зміни у системі вищої педагогічної освіти, впливають на формування професійно-особистісних якостей майбутніх фахівців музично-педагогічної галузі. За безумовної важливості досліджень сучасних учених така проблема, як формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі залишається недостатньо розробленою щодо потреб нової педагогічної реальності. Актуальність дослідження підсилюється низкою суперечностей, які виявила дисертантка в процесі опрацювання літературних джерел.

У контексті означеного заслуговує на увагу дослідження Маргарити Олександрівни Малахової, метою якого авторка визначає теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку методики формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі.

Важливо відзначити, що дослідження виконано в межах розроблення наукової теми кафедри музикознавства та музичної освіти Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка «Розвиток духовного потенціалу особистості в неперервній мистецькій освіті» (реєстраційний номер 0116U003993).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

У результаті наукового дослідження дисертанткою:

- проаналізовано стан дослідження науковцями проблеми формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі;
- визначено сутність та структуру професійно-особистісних якостей учителя музичного мистецтва;

– виявлено особливості формування професійно-особистісних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва у навчальних народно-інструментальних колективах;

– розроблено критерії, показники та рівні сформованості професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва в ансамблевому класі;

– обґрунтовано методику формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі.

Нові факти, одержані здобувачем

Дисертація М.О. Малахової є комплексним дослідженням, у якому:

– *вперше* визначено структуру професійно-особистісних якостей учителя музичного мистецтва;

– *уточнено* сутність поняття «формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі»;

– *обґрунтовано* методику формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі;

– *охарактеризовано* основні компоненти методики формування професійно-особистісних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі;

– *розроблено* критерії, показники та рівні сформованості професійно-особистісних якостей у майбутніх учителів музичного мистецтва;

– *уточнено* сутність поняття «навчальний народно-інструментальний ансамбль» та особливості формування професійно-особистісних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва у навчальних народно-інструментальних колективах;

– *подальшого розвитку* набули зміст, форми, методи й педагогічні умови формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Сформульовані М.О. Малаховою наукові положення, висновки і пропозиції дисертаційного дослідження є аргументованими та змістовними.

Достовірність одержаних результатів підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень дослідження, застосуванням наукових методів, апробацією та впровадженням результатів роботи в освітню реальність закладів вищої освіти.

Аналіз основних положень змісту дисертації свідчить про досягнення дисертанткою мети і розв'язання поставлених завдань. Висновкам, представленим у дисертації, властиві повнота та логічність викладу. Достовірність наукових положень, сформульованих у дисертації, підтверджується широтою й різноманітністю опрацьованої джерельної бази, що обґрунтовує належний рівень опрацювання стану проблеми.

Заслуговує на увагу повнота висвітлених М. О. Малаховою основних результатів дослідження у фахових науково-педагогічних виданнях; апробація окремих положень у доповідях на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях і семінарах. Зміст, результати проведеної роботи та висновки повністю відображають основні положення дисертації.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Дисертація Маргарити Олександрівни Малахової містить нові, раніше не захищені наукові положення та обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують актуальні наукові завдання. Рівень апробації результатів дослідження підтверджується участю дисертантки у 21 науково-практичній конференції різного рівня. Основні положення й результати дослідження упроваджено в освітньо-виховний процес Київського університету імені Бориса Грінченка, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Не викликає сумніву практичне значення одержаних результатів, вихідні положення авторських напрацювань, викладених на сторінках фахових видань і матеріалах наукових заходів різного рівня. Результати дослідження можуть бути використані науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти, що готують майбутніх учителів музичного мистецтва, а також працівниками установ неформальної освіти з метою підвищення кваліфікації, здобувачами вищої освіти у процесі самостійної роботи тощо.

Практичне значення дослідження визначається: можливістю використання запропонованої діагностичної бази для оцінювання рівнів сформованості професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва в ансамблевому класі, а також розробкою робочих програм навчальних дисциплін «Оркестровий клас» та «Ансамблевий клас» для студентів спеціальності 025 «Музичне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Результати дослідження зможуть використовувати викладачі інструментальних та спеціальних дисциплін в процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва ЗВО різних рівнів акредитації під час проведення лекцій, практичних занять, семінарів, педагогічної практики у ЗЗСО, а також у системі позааудиторної виховної роботи зі студентами.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність загалом

Структурними компонентами дисертації є вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел та додатки. Структура дисертації відповідає меті дослідження та поставленим у ньому завданням.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми і ступінь її розробленості, визначено, об'єкт, предмет, мету, завдання наукового дослідження, методи дослідження, представлена його наукова новизна та практична значущість, наведено дані про апробацію й упровадження результатів дослідження, публікації автора.

У першому розділі – *«Теоретичні основи формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі»* проаналізовано стан дослідження науковцями проблеми формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у філософському, психолого-педагогічному та методичному аспектах; розкрито сутність та структуру професійно-особистісних якостей учителя музичного мистецтва; висвітлено особливості формування професійно-особистісних якостей студентів у навчальних народно-інструментальних колективах закладів вищої освіти.

Заслуговує на увагу те, що професійно-особистісні якості вчителя музичного мистецтва визначено М. О. Малаховою як сукупність професійно-педагогічних, музично-творчих і соціально-особистісних компетентнісних характеристик, які розвиваються у процесі навчання, вдосконалюються у фаховій діяльності та забезпечують її ефективність.

Автор дисертації пропонує три домінантні складові структури професійно-особистісних якостей вчителя музичного мистецтва, а саме: професійно-педагогічні якості, музично-творчі та соціально-особистісні якості. Цінним є те, що до музично-творчих якостей дисертантка відносить музикальність та музичну обдарованість, музично-методичну спроможність, креативність, музично-виконавську мобільність та сценічну адаптивність.

Слід зауважити, що дисертанткою виявлено особливості формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальних народно-інструментальних колективах засобом аналізу науково-педагогічних праць та навчальних програм з оркестрово-ансамблевих дисциплін. Доведено, що формування професійно-особистісних якостей студентів здійснюється у процесі практичних занять з оркестрового й ансамблевого класів на основі інтеграції знань і вмінь, набутих на заняттях з фахових дисциплін.

Заслуговує позитивної оцінки те, що М. О. Малаховою визначено сутність, ознаки, функції, принципи організації та діяльності, освітнє призначення навчальних оркестрів та ансамблів. Виокремлено позитивні й негативні тенденції досліджуваного процесу та сформульовано базові поняття дослідження, з поміж яких: навчальний народно-інструментальний ансамбль та формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У другому розділі – *«Організаційно-методичні засади формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі»* дисертанткою розроблено діагностику формування професійно-особистісних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва на основі визначених критеріїв, показників та рівнів сформованості досліджуваного феномену. Цілком логічно доведено доцільність застосування в авторській методиці наукових підходів стосовно формування досліджуваного феномена. До того ж обґрунтовано методику формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі.

На особливу увагу заслуговує те, що на основі констатувального зрізу дисертанткою доведено, що значна частина студентів факультетів та інститутів мистецтв закладів вищої освіти не в змозі повноцінно оволодіти професійно-особистісними якостями, необхідними для успішної педагогічної та музично-творчої діяльності. За такого підходу М.О. Малаховою запропоновано авторську методику, сутність якої полягає у тому, що фахову підготовку студентів у навчальному ансамблі необхідно переорієнтувати із

вузькоспеціальної на загальнопрофесійну. Дисертанткою зацентовано увагу на тому, що формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі ґрунтується на визначених наукових підходах, принципах, педагогічних умовах, формах, методах і засобах навчання.

Заслуговує на позитивну оцінку обґрунтування основних компонентів дослідження, а саме: цільовий, змістово-процесуальний, результативно-оцінювальний.

У третьому розділі – *«Організація та проведення дослідження, експериментальна перевірка ефективності методики»* дисертантка обґрунтовує мету та завдання, етапи проведення експерименту. Цінним є те, що на кожному етапі експериментального дослідження автором дисертації визначено методи та обґрунтовано завдання. Окрім того, дисертанткою запропоновано програму експериментального навчання студентів на два навчальних роки, де формування в учасників експериментальної групи професійно-особистісних якостей здійснювалося на певних наукових підходах, запровадженням експрес-уроків та ансамблевого практикуму, формування загальних та фахових компетентностей, творчій співпраці студентів та викладача, взаємонавчанні студентів з різним рівнем інструментально-виконавської підготовки та взаємообумовленості ансамблевої підготовки з педагогічною практикою та концертно-виконавською діяльністю студентів.

Заслуговує на позитивну оцінку запропоновані М.О. Малаховою форми і методи експериментального навчання студентів, а саме: аналіз ансамблевого твору, репетиційна техніка, ілюстрування, слуховий аналіз та слухове регулювання, звукова асоціація, творча адаптація музичного матеріалу, експрес-уроки, педагогічне проектування, педагогічне моделювання, порівняльний аналіз, дискусія, колективна рефлексія, колективне оцінювання. Важливим є також те, що авторка дисертації цілком логічно обґрунтовує чотири етапи експериментального навчання, визначає завдання на кожному з них.

Вельми цінним є те, що на констатувальному етапі експерименту дисертанткою здійснено аналіз системи фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в оркестровому та ансамблевому класах та діагностовано рівні сформованості професійно-особистісних якостей студентів.

На формувальному етапі експериментальної роботи за допомогою показників мотиваційно-ціннісного, творчо-діяльнісного та особистісного критеріїв, визначених наукових підходів, принципів, педагогічних умов,

форм, методів і засобів навчання було здійснено перевірку ефективності методики формування у студентів професійно-особистісних якостей.

На контрольному етапі експериментальної роботи було перевірено та підтверджено доцільність та ефективність застосування у навчальних народно-інструментальних колективах ефективність запропонованої методики.

Застосування статистичних методів на кожному з етапів експериментального дослідження (критерій Пірсона χ^2 , статистика V Крамера) забезпечило успішне формування професійно-особистісних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва у навчальних народно-інструментальних колективах.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях

Основні результати дослідження за темою дисертації опубліковано в 14 наукових публікаціях автора, з яких 6 відображають основні наукові результати дисертації й опубліковані у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних періодичних наукових виданнях, 6 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Оцінюючи позитивно наукове і практичне значення отриманих М.О. Малаховою результатів, відзначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі зауваження й побажання:

1. У «Структурно-логічній схемі формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі», представлений на стор. 133 (рис. 2.3.1.), на нашу думку, слід було б візуалізувати етапи експериментального навчання, які висвітлено у дисертації на стор. 134-135 у межах обґрунтування цільового компонента авторської методики.

2. Вважаємо, що до переліку особливостей формування професійно-особистісних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва у навчальних народно-інструментальних колективах, які визначено у підрозділі 1.3. дисертації, бажано було б внести пункт щодо творчої співпраці студентів (майбутніх учителів, керівників музично-інструментальних колективів) і викладача (соліста й керівника ансамблю, вірця-інструменталіста, професійного ідеалу для студентів), про яку йдеться у підрозділі 3.1. дисертаційного дослідження.

3. Потребує пояснення: який навчальний репертуар застосовувався на контрольному етапі експериментального дослідження у навчальних ансамблях університетів, що брали участь у педагогічному експерименті (музичні твори, визначені дисертанткою, чи твори із робочої програми, розробленої викладачем певного закладу вищої освіти)?

4. У додатках доречно було б навести приклади аранжувань ансамблевих творів, підготовлених студентами, учасниками експерименту.

З аналізу тексту дисертації офіційним опонентом вбачається дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

Зазначені зауваження і побажання є рекомендаційними і не впливають на загальний позитивний висновок щодо оцінки дисертаційного дослідження М. О. Малахової.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів

Отже, дисертаційна робота «Формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, що відповідає встановленим вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013, зі змінами, внесеними Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015; № 1159 від 30.12.2015; № 567 від 27.07.2016; № 943 від 20.11.2019, № 607 від 15.07.2020, а її автор – Маргарита Олександрівна Малахова – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри мистецької освіти

Центральноукраїнського державного

педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

Марина НАЗАРЕНКО

Підпис

М. Назаренко

Членний секретар

Наз. відділу

